

Barn och föräldrar

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet 20 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden år 2007 som i huvudsak rör rättsförhållandet mellan barn och föräldrar. Motionsyrkandena gäller bl.a. olika frågor om vårdnad, umgänge, föräldrars underhållsskyldighet, faderskap, föräldraskap vid assisterad befruktning och adoption.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden och hänvisar främst till pågående arbete och tidigare ställningstaganden från riksdagens sida.

I betänkandet finns 10 reservationer och 3 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Utskottets överväganden	5
Inledning	5
Utvärdering av de nya vårdnadsreglerna	5
Europeiska konventionen om utövandet av barns rättigheter	6
Beslutsfattandet vid gemensam vårdnad	8
Fler än två vårdnadshavare	9
Umgänge med annan än biologisk förälder	10
Stödperson vid umgänge	11
Barnbalk	13
Föräldrars underhållsskyldighet	13
Talerätt i mål om hävande av faderskap	14
Föräldraskap vid assisterad befruktning	16
Adoption	19
Behandling av adoptionsärenden	21
18-årsgräns för tatuering	22
Reservationer	24
1. Utvärdering av de nya vårdnadsreglerna, punkt 1 (v)	24
2. Beslutsfattandet vid gemensam vårdnad, punkt 3 (v)	24
3. Fler än två vårdnadshavare, punkt 4 (v, mp)	25
4. Umgänge med annan än biologisk förälder, punkt 5 (v)	25
5. Stödperson vid umgänge, punkt 6 (v)	26
6. Barnbalk, punkt 7 (v)	27
7. Föräldrars underhållsskyldighet, punkt 8 (s)	27
8. Föräldraskap vid assisterad befruktning, punkt 10 (s, mp)	28
9. Föräldraskap vid assisterad befruktning, punkt 10 (v)	29
10. Behandling av adoptionsärenden, punkt 12 (s, v, mp)	30
Särskilda yttranden	31
1. Utvärdering av de nya vårdnadsreglerna, punkt 1 (s)	31
2. Beslutsfattandet vid gemensam vårdnad, punkt 3 (s)	31
3. Adoption, punkt 11 (s)	31
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	32
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007	32

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Utvärdering av de nya vårdnadsreglerna

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:C202 yrkande 1, 2007/08:C295 och 2007/08:C394.

Reservation 1 (v)

2. Europeiska konventionen om utövandet av barns rättigheter

Riksdagen avslår motion 2007/08:So319 yrkande 2.

3. Beslutsfattandet vid gemensam vårdnad

Riksdagen avslår motion 2007/08:C202 yrkande 2.

Reservation 2 (v)

4. Fler än två vårdnadshavare

Riksdagen avslår motion 2007/08:So294 yrkande 22.

Reservation 3 (v, mp)

5. Umgänge med annan än biologisk förälder

Riksdagen avslår motion 2007/08:C202 yrkande 10.

Reservation 4 (v)

6. Stödperson vid umgänge

Riksdagen avslår motion 2007/08:C202 yrkande 9.

Reservation 5 (v)

7. Barnbalk

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:C202 yrkande 3 och 2007/08:So319 yrkande 3.

Reservation 6 (v)

8. Föräldrars underhållsskyldighet

Riksdagen avslår motion 2007/08:C351.

Reservation 7 (s)

9. Talerätt i mål om hävande av faderskap

Riksdagen avslår motion 2007/08:C215.

10. Föräldraskap vid assisterad befruktning

Riksdagen avslår motion 2007/08:So335 yrkandena 21, 22 och 24.

Reservation 8 (s, mp)

Reservation 9 (v)

11. Adoption

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:C213, 2007/08:C228 och 2007/08:C233.

12. Behandling av adoptionsärenden

Riksdagen avslår motion 2007/08:C283.

Reservation 10 (s, v, mp)

13. 18-årsgräns för tatuering

Riksdagen avslår motion 2007/08:C407.

Stockholm den 8 april 2008

På civilutskottets vägnar

Carina Moberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Carina Moberg (s), Inger René (m), Ewa Thalén Finné (m), Andreas Norlén (m), Christina Oskarsson (s), Jan Ertsborn (fp), Hillevi Larsson (s), Christine Jönsson (m), Gunnar Sandberg (s), Yvonne Andersson (kd), Anti Avsan (m), Ameer Sachet (s), Lars Tysklind (fp), Jan Lindholm (mp), Fredrik Lundh (s), Maria Kornevik Jakobsson (c) och LiseLotte Olsson (v).

Utskottets överväganden

Inledning

I betänkandet behandlar utskottet 20 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden år 2007 som i huvudsak rör rättsförhållandet mellan barn och föräldrar. Motionsyrkandena gäller bl.a. olika frågor om vårdnad, umgänge, föräldrars underhållsskyldighet, faderskap, föräldraskap vid assisterad befruktning och adoption. Härutöver behandlas ett yrkande om 18-årsgräns för tatuering. Utskottet behandlar under särskilda rubriker de olika frågor som har aktualiserats i motionerna. Förslagen i motionerna finns i bilagan.

Huvuddelen av frågorna har vid upprepade tillfällen varit föremål för ingående behandling av både lag- och civilutskotten, senast våren 2007 i betänkande 2006/07:CU8. Riksdagen har därvid på civilutskottets förslag avslagit de då aktuella motionsyrkandena. Utskottet har mot denna bakgrund, i linje med vad som föreslagits av Riksdagskommittén (2000/01:RS1) och konstitutionsutskottet (bet. 2000/01:KU23), ansett sig i detta betänkande kunna redovisa och behandla motionerna på ett förenklat sätt.

Utvärdering av de nya vårdnadsreglerna

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden med begäran om utvärdering av de nya vårdnadsreglerna. Utskottet utgår från att regeringen följer och utvärderar utvecklingen.

Jämför reservation 1 (v) och särskilt yttrande 1 (s).

Bakgrund

Rättsförhållandet mellan barn och föräldrar regleras i föräldrabalken. Denna lagstiftning har under de senaste decennierna genomgått betydande förändringar såvitt gäller regelverket när föräldrarna separerar och föräldrarna inte kan komma överens om hur deras barn ska ha det.

De senaste större ändringarna i vårdnadsreglerna beslutades av riksdagen våren 2006 och trädde i kraft den 1 juli 2006 (prop. 2005/06:99, bet. LU27, rskr. 309). Ändringarna syftade framför allt till att förstärka barnperspektivet i lagstiftningen. De innebar bl.a. att betydelsen av barnets bästa kommer till klarare uttryck i lagen och att barnets bästa ska vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Genom lagändringarna markerades ytterligare i lagtexten den betydelse som risken för att barnet far illa måste få vid beslut som rör vårdnad, boende och umgänge. Socialnämnden och domstolen ska vid bedömningen av barnets

bästa fästa avseende särskilt vid risken att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligt förs bort eller hålls kvar eller annars far illa.

Motionerna

I motion C202 yrkar Lars Ohly m.fl. (v) ett tillkännagivande om att regeringen fortlöpande bör utvärdera socialtjänstens och domstolarnas tillämpning av 2006 års vårdnadsregler (yrkande 1).

Även Solveig Zander (c) yrkar i motion C295 ett tillkännagivande om en utvärdering av de nya vårdnadsreglerna, med utgångspunkt i pappa–barnperspektivet.

Fredrik Schulte (m) yrkar också i motion C394 ett tillkännagivande om en utvärdering av de nya vårdnadsreglerna. Enligt motionären bör en sådan utvärdering leda fram till nya vårdnadsregler som stärker faderns rätt i vårdnadstvister.

Tidigare behandling

Utskottet har våren 2007 avstyrkt ett motsvarande motionsyrkande i betänkande 2006/07:CU8. Utskottet utgick från att regeringen kontinuerligt kommer att följa utvecklingen så att lagstiftningen tillämpas på avsett sätt och vid behov återkomma till riksdagen. Det fanns därför, enligt utskottets mening, inte skäl att föreslå att riksdagen vidtar någon åtgärd med anledning av motionen. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottet.

Utskottets ställningstagande

Liksom tidigare utgår utskottet från att regeringen kontinuerligt kommer att följa och utvärdera utvecklingen på området, utan att något formellt tillkännagivande från riksdagens sida är nödvändigt.

Utskottet föreslår att motionerna C202 yrkande 1, C295 och C394 avslås.

Europeiska konventionen om utövandet av barns rättigheter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att Europeiska konventionen om utövandet av barns rättigheter ska införlivas i svensk lagstiftning. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete.

Bakgrund

Inom Europarådet har utarbetats en konvention om barns rättigheter, Europeiska konventionen om utövandet av barns rättigheter. Konventionen öppnades för undertecknande den 25 januari 1996. Sverige undertecknade konventionen samma dag men har ännu inte ratificerat den.

Syftet med konventionen är att förbättra barns ställning i familjerättsprocesser. Konventionen är avsedd att vara ett komplement till FN:s barnkonvention från år 1989 och ska hjälpa länderna att genomföra barnkonventionen på ett riktigt sätt. I Europarådets konvention uppmanas staterna bl.a. att överväga att införa bestämmelser om t.ex. att barnet ska få ställning av part och rätt till ett eget ombud i processer som rör barn.

Motionen

I motion So319 föreslår Kerstin Engle (s) ett tillkännagivande om att regeringen bör lägga fram de förslag till lagändringar som krävs för införlivande av Europeiska konventionen om utövandet av barns rättigheter. Enligt motionären krävs detta för att barn ska tillåtas delta i det rättsliga förfarandet (yrkande 2).

Pågående arbete

I departementspromemorian Utövandet av barns rättigheter i familjerättsprocesser (Ds 2002:13) föreslås att Sverige ratificerar den ifrågavarande konventionen, och flera lagändringar föreslås i syfte att stärka barnets rätt i processen, bl.a. att det i särskilt konfliktfyllda vårdnadsfall ska vara möjligt för domstolen att förordna ett särskilt biträde för barnet.

Departementspromemorian har remissbehandlats. Enligt uppgift från Justitiedepartementet är betänkandet föremål för beredning inom Regeringskansliet. Justitieministern har i ett frågesvar förklarat att man inom Justitiedepartementet så snart som möjligt kommer att ta ställning till de förslag som framförs i promemorian (svar på skriftlig fråga 2006/07:1277).

Tidigare behandling

Våren 2006 behandlade lagutskottet i betänkande 2005/06:LU27 motionsyrkanden om barns rätt till juridiskt biträde i mål om vårdnad m.m. I samband med detta berördes även frågan om ratificering av Europeiska konventionen om utövandet av barns rättigheter.

Lagutskottet fann att resultatet av det då pågående beredningsarbetet inte borde föregripas genom någon åtgärd från riksdagen och avstyrkte de aktuella motionerna. Riksdagen följde utskottet.

Utskottets ställningstagande

Det pågående beredningsarbetet bör enligt utskottets mening inte föregripas genom någon åtgärd från riksdagen. Motion So319 yrkande 2 bör således avslås.

Beslutsfattandet vid gemensam vårdnad

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande som rör beslutsfattandet vid gemensam vårdnad. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete.

Jämför reservation 2 (v) och särskilt yttrande 2 (s).

Bakgrund

Den som har vårdnaden om ett barn ansvarar för barnets person och har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Har barnet två vårdnadshavare ska dessa enligt 6 kap. 13 § föräldrabalken utöva sina rättigheter och skyldigheter mot barnet tillsammans. Det krävs alltså normalt gemensamma beslut i frågor som rör vårdnaden. Undantag gäller om en av vårdnadshavarna till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak är förhindrad att ta del i sådana beslut om vårdnaden som inte utan olägenhet kan skjutas upp. Båda vårdnadshavarna kan inte heller förutsättas delta i alla de vardagliga avgöranden som måste träffas när det gäller omsorgen om barnet, t.ex. om mat, kläder och sovtider.

Genom 1998 års vårdnadsreform infördes en möjlighet för domstolen att vid gemensam vårdnad besluta om barnets boende, om umgänge med den förälder som barnet inte bor tillsammans med och om resekostnader vid umgänget. Men i övrigt krävs fortfarande att vårdnadshavarna kan enas i frågor som rör barnet (prop. 1997/98:7, bet. 1997/98:LU12).

Motionen

I motion C202 yrkar Lars Ohly m.fl. (v) att regeringen ska lägga fram förslag till lagändringar som innebär att varje vårdnadshavare, även om vårdnaden är gemensam, ska få bestämma om barnet har behov av hälso- och sjukvård, tandvård, stöd enligt socialtjänstlagen eller lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade samt bestämma om barnets skolgång och skolbarnsomsorg (yrkande 2).

Pågående arbete

I juli 2006 tillkallade regeringen en särskild utredare som fick i uppdrag att bl.a. analysera vilka nackdelar som kan uppkomma för ett barn vid gemensam vårdnad när vårdnadshavarna inte kan enas i frågor som rör barnet.

Utredaren överlämnade i juli 2007 sitt betänkande Beslutanderätt vid gemensam vårdnad m.m. (SOU 2007:52). I detta föreslås bl.a. att en av vårdnadshavarna ska kunna tilldelas rätt att fatta beslut på egen hand när det gäller barnets tillgång till hälso- och sjukvård samt tandvård, barnets tillgång till insatser enligt socialtjänstlagen och lagen om stöd och service

till vissa funktionshindrade och förskoleverksamhet för barnet samt barnets skolgång och skolbarnsomsorg. Barnets andra vårdnadshavare ska inte kunna motsätta sig de beslut som fattas av vårdnadshavaren med självständig beslutanderätt. Enligt förslaget ska vårdnadshavarna i övrigt fortfarande vara likställda.

Utredningsbetänkandet har remissbehandlats. Enligt uppgift från Justitiedepartementet är betänkandet föremål för beredning inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Utskottet har våren 2007 behandlat liknande motionsyrkanden i betänkande 2006/07:CU8. Enligt utskottet är det otillfredsställande och inte förenligt med barnets bästa att vårdnadshavarnas oenighet kan medföra att ett barn som har behov av t.ex. hälso- och sjukvård inte får tillgång till adekvat behandling.

Utskottet ansåg att frågan var angelägen och krävde en lösning men att resultatet av det pågående utredningsarbetet inte borde föregripas genom någon åtgärd från riksdagen. Motionsyrkandet avstyrktes. Riksdagen följde utskottet.

Utskottets ställningstagande

Det pågående utredningsarbetet bör, enligt utskottets mening, inte föregripas. Motion C202 yrkande 2 bör således avslås.

Fler än två vårdnadshavare

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande som behandlar frågan om ett barn ska kunna ha fler än två vårdnadshavare. Utskottet hänvisar till riksdagens tidigare ställningstagande.

Jämför reservation 3 (v, mp).

Bakgrund

Enligt 6 kap. 2 § första stycket föräldrabalken står barn under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem, om inte rätten har anförtrott vårdnaden åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare. Vårdnaden om ett barn består till dess att barnet fyller 18 år eller dessförinnan ingår äktenskap.

På talan av socialnämnden får rätten enligt 6 kap. 15 a § föräldrabalken besluta om umgänge mellan barnet och någon annan än en förälder. Vid bedömningen av om en sådan talan ska föras ska socialnämnden särskilt beakta barnets behov av umgänge med sina morföräldrar och farföräldrar och andra som står barnet särskilt nära.

Motionen

Helena Leander m.fl. (mp) anför i motion So294 att det kan finnas fler än två vuxna som betraktar sig som förälder till ett barn. Det är dock bara två personer som kan vara vårdnadshavare. Mot denna bakgrund anser motionsnärerna att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att göra det möjligt att ett barn ska kunna ha fler än två vårdnadshavare. Ett tillkännagivande yrkas i enlighet härmed (yrkande 22).

Tidigare behandling

Lagutskottet har vid flera tillfällen behandlat motsvarande motionsyrkanden, bl.a. våren 2006 i betänkande 2005/06:LU27. I betänkandet framhöll lagutskottet att det i den då aktuella propositionen bl.a. föreslogs att barnets behov av umgänge med andra än föräldrarna skulle lyftas fram i lagen och att socialnämnden vid bedömningen av om nämnden bör väcka talan om umgänge särskilt ska beakta barnets behov av umgänge med sina mor- och farföräldrar, men att ett barn också i andra fall kan ha ett starkt behov av umgänge med en närstående. Det gällde t.ex. halvsyskon eller barn som växer upp i en samkönad familjebildning. Utskottet tillstyrkte förslagen i propositionen och var inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagen med anledning av de då aktuella motionerna, varför de avstyrktes. Riksdagen följde utskottet.

Civilutskottet hade inte någon annan uppfattning våren 2007 i betänkande 2006/07:CU8 än den lagutskottet tidigare gett uttryck för. Utskottet föreslog därför att riksdagen skulle avslå motionen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet finner inte skäl att föreslå någon ändring av riksdagens tidigare ställningstagande, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motion So294 yrkande 22.

Umgänge med annan än biologisk förälder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande som rör umgänge med annan än biologisk förälder. Utskottet hänvisar till gällande ordning.

Jämför reservation 4 (v).

Bakgrund

Som redovisats i föregående avsnitt får enligt 6 kap. 15 a § föräldrabalken rätten på talan av socialnämnden besluta om umgänge mellan barnet och någon annan än en förälder. Vid bedömningen av om en sådan talan ska föras ska socialnämnden särskilt beakta barnets behov av umgänge med sina morföräldrar och farföräldrar och andra som står barnet särskilt nära.

Motionen

I motion C202 yrkar Lars Ohly m.fl. (v) att regeringen lägger fram förslag till lagändring som innebär att barn som växer upp med flera sociala föräldrar ska ha rätt till umgänge även med icke-biologisk förälder. Enligt motionärerna krävs en uttrycklig bestämmelse om denna skyldighet i föräldrabalken (yrkande 10).

Tidigare behandling

Utskottet har våren 2007 i betänkande 2006/07:CU8 avstyrkt motionsyrkanden om talerätt i mål om umgänge.

Utskottet ansåg den gällande ordningen vara väl avvägd och var därför inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagen med anledning av motionerna. De aktuella motionerna avstyrktes. Riksdagen följde utskottet.

Utskottets ställningstagande

Liksom tidigare anser utskottet att den gällande ordningen är väl avvägd. Utskottet är inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagen med anledning av motionen. Riksdagen bör avslå motion C202 yrkande 10.

Stödperson vid umgänge

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att bl.a. lagreglera beslut om stödperson vid umgänge. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete.

Jämför reservation 5 (v).

Bakgrund

Särskilda villkor eller föreskrifter för umgänget kan föreskrivas av domstol enligt 6 kap. 15 a § föräldrabalken. En vanlig föreskrift i umgängesbeslut är att umgänget ska ske i närvaro av en s.k. kontaktperson som socialnämnden utser.

Socialnämndens skyldighet framgår av 5 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453). Enligt denna bestämmelse ska socialnämnden i sin omsorg om barn och ungdomar tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts.

Motionen

I motion C202 yrkar Lars Ohly m.fl. (v) att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som syftar till att lagreglera beslut om stödperson vid umgänge (yrkande 9).

Pågående arbete

I det tidigare redovisade utredningsbetänkandet Beslutanderätt vid gemensam vårdnad m.m. (SOU 2007:52) föreslås att domstolen, genom uttrycklig lagreglering, får möjlighet att ålägga socialnämnden att utse en person som ska medverka vid umgänge som umgängesstöd. Något krav på att nämnden ska förklara att den kan åta sig uppdraget uppställs inte. I stället pekar utredaren på att socialnämnden redan i dag enligt 5 kap. 1 § socialtjänstlagen har att tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om bl.a. umgänge har avgjorts. Krav på samråd med socialnämnden före domstolsbeslut föreslås dock för att socialnämnden ska kunna få en bättre planering och framförhållning samt att socialnämnden får möjlighet att kontinuerligt utvärdera beslutat umgängesstöd. Flertalet av de fall i vilka kontaktperson (umgängesstöd) beviljas i dag kommer enligt utredaren att falla bort om skärpta urvalskriterier införs, såsom att umgängesstöd alltid ska vara tidsbegränsat och endast reserveras för fall där prognosen är god för ett framtida fritt umgänge.

Utredningsbetänkandet har remissbehandlats. Enligt uppgift från Justitiedepartementet är betänkandet föremål för beredning inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att frågeställningen som behandlas i motionen har övervägts av utredaren.

Enligt utskottets mening bör resultatet av det pågående beredningsarbetet inte föregripas genom någon åtgärd från riksdagen. Motion C202 yrkande 9 bör således avslås.

Barnbalk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som behandlar frågan om att all lagstiftning som rör barn ska samlas i en särskild barnbalk. Utskottet hänvisar till riksdagens tidigare ställningstagande.

Jämför reservation 6 (v).

Motionerna

I motion C202 begär Lars Ohly m.fl. (v) att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att all relevant lagstiftning som rör barn samlas i en barnbalk, där det tydligt framgår att barnets rätt sätts främst (yrkande 3).

Även i motion So319 föreslår Kerstin Engle (s) ett tillkännagivande om att regeringen bör se över möjligheterna att föreslå en barnbalk (yrkande 3).

Tidigare behandling

Våren 2007 har utskottet i betänkande 2006/07:CU8 avstyrkt ett motionsyrkande om att all lagstiftning som rör barn ska samlas i en barnbalk. Utskottet hänvisade till lagutskottets tidigare ställningstagande, bl.a. våren 2006 i betänkande 2005/06:LU27. Lagutskottet anförde då att det inte skulle vara något annat än en tom gest att döpa om föräldrabalken till barnbalken och att balkens nuvarande benämning gick utmärkt att förena med det barnperspektiv som redan präglar den. Riksdagen följde utskottet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet finner inte skäl att föreslå någon ändring av tidigare ställningstagande och föreslår att motionerna C202 yrkande 3 och So319 yrkande 3 avslås.

Föräldrars underhållsskyldighet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om föräldrars gemensamma ekonomiska ansvar för barn upp till 20 år. Utskottet hänvisar till gällande ordning.

Jämför reservation 7 (s).

Bakgrund

Underhållsskyldigheten för barn regleras i 7 kap. föräldrabalken. Bestämmelsen innebär att föräldrarnas underhållsskyldighet upphör när barnet fyller 18 år. Går barnet i skolan efter denna tidpunkt är föräldrarna underhållsskyldiga under den tid som skolgången pågår, dock längst intill dess barnet fyllt 21 år.

Rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453) är subsidiär i förhållande till föräldrabalken. Enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen föreligger rätt till bistånd endast om den biståndssökandes behov inte kan tillgodoses på annat sätt, t.ex. genom fullgörande av föräldrars underhållsskyldighet enligt föräldrabalken. Om underhållsskyldigheten enligt föräldrabalken upphört för att barnet efter fyllda 18 år hoppat av gymnasiet, får behovet bedömas utifrån den bidragssökandes egen ekonomiska förmåga och den faktiska familjesituationen efter att underhållsskyldigheten upphört. Avgörande blir då om det skett en sådan förändring i barnets faktiska ekonomiska situation att denna berättigar till bistånd (se t.ex. rättsfallen RÅ 1997 ref. 79 och RÅ 1994 ref. 61).

Motionen

I motion C351 föreslår Yilmaz Kerimo (s) ett tillkännagivande om en förstärkning och ett förtydligande av föräldrarnas gemensamma ekonomiska ansvar för barn upp till 20 år då det är rimligt att det gemensamma ansvaret sträcker sig över hela uppväxten och inte bara är kopplat till skolgången. Enligt motionären riskerar särskilt ensamstående mödrar att bli de som får försörja barn som av olika skäl hoppar av gymnasiet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet är med hänvisning till gällande ordning inte berett att föreslå någon ändring i föräldrabalken i syfte att gå motionären till mötes. Enligt utskottets mening bör motion C351 därför avslås.

Talerätt i mål om hävande av faderskap

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om talerätt i mål om hävande av faderskap. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete.

Bakgrund

Om modern är gift vid barnets födelse ska mannen i äktenskapet enligt 1 kap. 1 § föräldrabalken anses som barnets far, s.k. faderskapspresumtion.

Talan om hävande av en faderskapspresumtion regleras i 3 kap. föräldrabalken. Vill mannen i äktenskapet få fastställt att han inte är far till barnet ska han enligt 1 § första stycket väcka talan mot barnet, eller om barnet har avlidit, dess arvingar. Om mannen är avliden har den avlidnes maka och arvingar i vissa fall rätt att enligt 1 § andra och tredje styckena väcka talan vid domstol om hävande av faderskapspresumtionen. Sådan rätt föreligger i de fall mannen inte varaktigt sammanbott med barnet och inte heller efter barnets födelse bekräftat att barnet är hans. Rätt att väcka sådan talan föreligger däremot inte om vid mannens död mer än ett år har förflutit från det att talan, som grundats på att mannen är far till barnet, väckts mot honom och han fått del därav eller om mer än ett år har förflutit sedan anspråk på samma grund framställts mot mannens dödsbo.

Beträffande faderskapsbekräftelser gäller enligt 1 kap. 4 § att om det senare visar sig att den som lämnat bekräftelsen inte är far till barnet ska rätten förklara att bekräftelsen saknar verkan mot honom. Lagen reglerar inte frågan om vem som får föra talan om ogiltigförklaring av bekräftelse därför att den är oriktig. Klart är att mannen kan föra talan därom mot barnet eller mot barnets arvingar. Av rättsfallet NJA 1988 s. 525 följer att de bestämmelser om talerätt för mannens arvingar, inklusive begränsningarna i talerätten som enligt 3 kap. 1 § föräldrabalken gäller vid upphävande av faderskapspresumtion, ska tillämpas analogvis vid ogiltigförklaring av en faderskapsbekräftelse.

När faderskapet har fastställts genom en dom som vunnit laga kraft skiljer sig situationen från presumtions- och bekräftelsefallen såtillvida att faderskapsfrågan är definitivt avgjord. En omprövning av domen kan därför i princip endast ske om resning beviljas. Enligt 58 kap. 1 § rättegångsbalken kan resning beviljas om nya omständigheter eller bevis åberopas, vilka sannolikt skulle ha lett till en annan utgång i målet. Några särskilda regler om vem som är behörig att söka resning finns inte, men uppenbart är att den som var part i målet också kan vara resningssökande. Talan om fastställande av faderskap enligt 3 kap. 6 § första stycket kan föras av barnet mot en avliden mans arvingar.

Motionerna

I motion C215 begär Marietta de Pourbaix-Lundin (m) ett tillkännagivande om att såväl efterlevande maka som mannens arvingar bör ha talerätt i mål om hävande av faderskap. Enligt motionären har dessa i dag små möjligheter att väcka en sådan talan.

Tidigare behandling

Utskottet har våren 2007 behandlat motionsyrkanden med samma innebörd som det nu aktuella i betänkande 2006/07:CU8. Utskottet delade motionärernas uppfattning vad gällde vikten av att ingen felaktigt förklaras vara far till ett barn, och att ett faderskap blir riktigt fastställt måste givetvis anses ligga i såväl barnets som moderns och den utpekade faderns intresse.

Utskottet konstaterade att införandet av dna-tekniken har medfört stora förändringar i fråga om faderskapsbestämningar. Numera utförs blodundersökningar i faderskapsärenden regelmässigt med sådan teknik. Säkerheten i undersökningarna är så stor att det kan sägas att man med tillämpning av dna-tekniken kan fastställa att en utpekad man är far till barnet. I linje med motionärerna ansåg utskottet att nuvarande regelverk och rättspraxis kunde vara i behov av en grundlig genomlysning.

Utskottet konstaterade att Justitiedepartementet aviserat att frågan kommer att övervägas i samband med ett projekt om dna-analys för fastställande av faderskap avsett att inledas efter årsskiftet 2007/08. Mot den redovisade bakgrunden ansåg utskottet att det inte fanns skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen med anledning av motionerna, som avstyrktes. Riksdagen följde utskottet.

Pågående arbete

Enligt uppgift från Justitiedepartementet bereds inom Regeringskansliet direktiv till en utredning för översyn av lagen om blodundersökning. Utskottet har erfarit att direktiven kan beslutas tidigast under sommaren 2008.

Socialministern har också i ett frågesvar uppgett att det kan finnas anledning att överväga utvidgade möjligheter för domstolen att förordna om blodundersökning när faderskapet redan är fastställt (svar på skriftlig fråga 2007/08:386).

Utskottets ställningstagande

Mot bakgrund av det pågående beredningsarbetet anser utskottet att det inte finns skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen med anledning av motionen. Riksdagen bör således avslå motion C215.

Föräldraskap vid assisterad befruktning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som rör olika frågor om föräldraskap vid assisterad befruktning. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete och gällande ordning.

Jämför reservationerna 8 (s, mp) och 9 (v).

Bakgrund

Assisterad befruktning med donerade spermier får enligt lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. utföras beträffande en kvinna som är registrerad partner eller sambo med en annan kvinna. En kvinna som är partner eller sambo med en annan kvinna kan alltså insemineras med donerad sperma, och hennes ägg kan befruktas utanför kroppen med donerade sper-

mier. Behandlingen förutsätter – liksom för heterosexuella par – att partnern eller sambon skriftligen har samtyckt till behandlingen. Vidare ska en läkare pröva om det med hänsyn till parets medicinska, psykologiska och sociala förhållanden är lämpligt att behandlingen äger rum. Behandlingen får utföras endast om det kan antas att barnet kommer att växa upp under goda förhållanden. Val av lämplig spermagivare görs av läkare. Hur valet ska gå till regleras närmare i föreskrifter och allmänna råd från Socialstyrelsen. Enligt föreskrifterna bör läkaren, om paret önskar det, sträva efter att finna en givare som har liknande ögon-, hud- och hårfärg samt kroppsbyggnad som den i paret som inte kommer att vara genetiskt ursprung till barnet. Önskemål om att givaren ska ha särskilda egenskaper i övrigt bör inte godtas.

Om en kvinna, som är partner eller sambo med en annan kvinna, fått en behandling utförd enligt lagen om genetisk integritet m.m., ska partnern eller sambon till den behandlade kvinnan enligt 1 kap. 9 § föräldraskapen också anses som barnets förälder. Föräldraskapet förutsätter att partnern eller sambon har samtyckt till behandlingen och att det är sannolikt att barnet har avlats genom den. Föräldraskapet ska fastställas, i första hand genom att partnern eller sambon bekräftar föräldraskapet. För bekräftelsen gäller detsamma som för en faderskapsbekräftelse. Bekräftelsen sker alltså skriftligen och ska bevitnas av två personer. Bekräftelsen ska vidare skriftligen godkännas av socialnämnden och av modern. Bekräftelsen kan ske före barnets födelse. Om föräldraskapet inte bekräftas frivilligt, kan det fastställas genom dom.

För att en kvinna ska anses som förälder till ett barn gäller detsamma som för andra föräldrar, t.ex. i fråga om vårdnaden om barnet, underhåll, arv, namn och föräldraförmåner. Om föräldrarna är partner, står barnet alltså från födelsen under vårdnad av dem båda. Om föräldrarna är sambor, står barnet under vårdnad av endast den kvinna som har fött barnet, men föräldrarna kan få gemensam vårdnad genom en anmälan till Skatteverket.

Föräldraskapet gäller inte barn som kommer till genom assisterad befruktning utanför tillämpningen av lagen om genetisk integritet m.m., dvs. i utländsk sjukvård eller i egen regi. I dessa fall ska alltså faderskapet fastställas. Om det är till fördel för barnet och övriga förutsättningar finns, kan ett gemensamt föräldraskap för det lesbiska paret då åstadkommas genom adoption.

Ett barn som har kommit till genom assisterad befruktning har rätt att, om det har uppnått tillräcklig mognad, få del av de uppgifter om givaren som har antecknats i journalen. Socialnämnden är skyldig att på begäran biträda barnet med att skaffa fram dessa uppgifter. Det är bara barnet som kan få ut uppgifterna om givaren. Även om barnet är under 18 år, får uppgifterna alltså inte lämnas ut på begäran av vårdnadshavarna. Socialnäm-

den kan dock få ut uppgifterna om barnet har vänt sig till nämnden för att få hjälp. Det blir i ett sådant fall socialnämndens sak att bedöma det underåriga barnets mognad.

Motionen

I motion So335 anser Lars Ohly m.fl. (v) att lagstiftningen i föräldrabalken bör ändras på ett antal punkter. Motionärerna begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att en moderskapspresumtion ska gälla i de fall där en lesbisk kvinna som lever i registrerat partnerskap genomgår assisterad befruktning vid allmänt sjukhus eller insemineras genom privat försorg (yrkande 21). Vidare yrkas att regeringen lägger fram förslag till lagändringar som innebär att en kvinna som är sambo med en kvinna som genomgår assisterad befruktning utanför allmänt sjukhus eller insemineras genom privat försorg får möjlighet att bekräfta moderskapet till barnet genom en moderskapsbekräftelse (yrkande 22). Därutöver yrkas att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att den man som donerat sperma för assisterad befruktning av en kvinna får möjlighet att bekräfta faderskapet till barnet, vilket enligt motionärerna enbart skulle bli aktuellt i de fall där paret självt valt ut en donator (yrkande 24).

Pågående arbete

Regeringen beslutade den 3 november 2005 att tillkalla en särskild utredare för att överväga om föräldraskapet för en kvinna som är partner eller sambo med barnets mor bör utvidgas till att gälla även vid assisterad befruktning som har skett i utländsk sjukvård eller i egen regi.

Utredaren överlämnade i januari 2007 sitt betänkande (SOU 2007:3) Föräldraskap vid assisterad befruktning. Utredaren föreslår att föräldraskapet vid assisterad befruktning med donerade ägg och spermier ska regleras på samma sätt för samkönade par och för olikkönade par. Den kvinna som är moderns registrerade partner ska, enligt förslaget, automatiskt anses vara barnets förälder, en föräldraskapspresumtion motsvarande den nuvarande faderskapspresumtionen. Bestämmelserna om föräldraskap för en kvinna föreslås också omfatta assisterad befruktning som skett utomlands och insemination i egen regi. Är modern sambo med en kvinna föreslås att föräldraskapet för moderns sambo ska fastställas genom bekräftelse eller dom på samma sätt som sker i dag när barnet tillkommit genom assisterad befruktning som skett inom svensk hälso- och sjukvård. Förslaget innebär att det inte längre ska fastställas något faderskap i dessa fall.

Utredningsbetänkandet har remissbehandlats. Enligt uppgift från Justitiedepartementet är betänkandet föremål för beredningsarbete inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Utskottet har behandlat likalydande motionsyrkanden som So335 yrkandena 21 och 22 vid flera tillfällen, senast våren 2007 i betänkande 2006/07: CU8. Utskottet konstaterade då att motionsyrkandena låg i linje med vad som föreslagits i utredningsbetänkandet och att det pågående beredningsarbetet inte borde föregripas genom någon åtgärd från riksdagen. Utskottet föreslog att motionsyrkandena skulle avslås.

I samma betänkande behandlade utskottet också ett likalydande motionsyrkande som motion So335 yrkande 24. Vad som anfördes i den aktuella motionen utgjorde, enligt utskottets mening, inte skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen för att få till stånd en förändring av gällande ordning. Utskottet föreslog att även denna motion skulle avslås.

Riksdagen följde utskottet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen bör avvakta resultatet av det fortsatta beredningsarbetet. Det finns enligt utskottets mening inte skäl att föreslå någon riksdagens åtgärd med anledning av motion So335 yrkandena 21 och 22. Motionsyrkandena bör således avslås.

Vad som anförs i motion So335 yrkande 24 utgör, enligt utskottets mening, inte heller nu skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen för att få till stånd en förändring av gällande ordning. Även detta motionsyrkande bör avslås.

Adoption

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som rör adoptionslagstiftningen. Utskottet hänvisar till aviserat arbete och gällande ordning. Jämför särskilt yttrande 3 (s).

Bakgrund

Bestämmelser om adoption finns i 4 kap. föräldrabalken. En adoption innebär att barnet i rättsligt hänseende betraktas som adoptantens barn och inte som barn till sina biologiska föräldrar. Genom adoptionen övergår vårdnaden om barnet och skyldigheten att försörja det till adoptanten. Adoptivbarnet och dess avkomlingar tar arv och ärvs såsom om adoptivbarnet hade varit adoptantens eget barn.

Beslut om tillstånd till adoption fattas av allmän domstol. Domstolen får ge sitt tillstånd endast om adoptionen är till fördel för barnet. Dessutom krävs att den som vill adoptera barnet har uppfostrat det eller vill uppfostra det eller att det annars med hänsyn till det personliga förhållandet mellan sökanden och barnet finns särskild anledning till adoptionen.

Man eller kvinna som fyllt 25 år får med rättens tillstånd adoptera ett barn. Den som är gift får adoptera endast gemensamt med sin make. Den ena maken får dock adoptera den andra makens biologiska eller adopterade barn. Efter en sådan s.k. styvbarnsadoption eller närståendeadoption anses barnet som makarnas gemensamma. Från och med den 1 februari 2003 har registrerade partner fått möjlighet att prövas som adoptivföräldrar. Härigenom kan två partner gemensamt adoptera barn, och en partner kan adoptera den andre partners barn. Andra än makar och registrerade partner får således inte adoptera gemensamt, inte heller sambor.

Fram till 1971 fanns i 4 kap. föräldrabalken bestämmelser som gav adoptanten och adoptivbarnet möjlighet att under vissa omständigheter ansöka om hävande av adoptionen. Adoptanten kunde ansöka om hävande av adoptionen om adoptivbarnet t.ex. led av sinnesslöhet eller svårartad sjukdom som kunde antas härröra från tiden före adoptionen. Adoptivbarnet å sin sida kunde ansöka om hävande bl.a. om adoptanten grovt förgått sig mot detta. I förarbetena till ändringen (prop. 1970:186 s. 46) uppgav departementschefen att ett adoptionsförhållande borde göras oupplösligt på samma sätt som biologiskt släktskap, så att adoptivbarn också i det hänseendet blir jämställda med andra barn. Inte ens möjligheten att häva adoption i adoptivbarnets intresse borde enligt departementschefen få finnas kvar, eftersom det inte heller här fanns anledning att göra skillnad mellan adoptivbarn och andra barn. Departementschefen menade att de möjligheter lagstiftningen erbjuder att i nu åsyftade fall ingripa till barnets skydd gäller även adoptivbarn och utnyttjas lika effektivt för den ena som för den andra kategorin barn.

Motionerna

Kerstin Lundgren (c) yrkar i motion C213 att regeringen lägger fram förslag till sådan ändring i föräldrabalken att ogifta sammanboende tillåts adoptera barn på samma villkor som övriga.

I motion C233 föreslår Jan Ericson (m) ett tillkännagivande om att dagens regelsystem för blivande adoptivföräldrar bör ses över så att det blir lättare att bli godkänd som adoptivförälder.

I motion C228 begär Agneta Berliner (fp) att regeringen utreder möjligheten att ett myndigt adoptivbarn ska kunna häva sin adoption, om adoptivföräldern dömts för sexuellt övergrepp mot adoptivbarnet. Enligt motionären bör ett myndigt adoptivbarn i särskilda fall ha möjlighet att självt påverka sitt rättsliga förhållande till adoptivföräldrarna.

Tidigare behandling

Utskottet har våren 2007 avstyrkt motsvarande motionsyrkanden som C213 och C233 i betänkande 2006/07:CU8. Utskottet erinrade om att Förmynderskapsutredningen redan år 1989 lagt fram förslag, som innebär en viss revision av adoptionslagstiftningen, i sitt slutbetänkande Adoptionsfrågor (SOU 1989:100). Enligt utskottet har en översyn av adoptionslagstiftningen därefter länge varit föremål för diskussioner, inte minst i motioner (se t.ex. bet. 2001/02:LU27, 2002/03:LU10, 2003/04:LU11, 2004/05:LU10 och 2005/06:LU9).

Utskottet förutsatte mot denna bakgrund att regeringen i lämpligt sammanhang föranstaltar om att en allmän översyn av adoptionslagstiftningen kommer till stånd och föreslog därför att motionerna skulle avslås. Riksdagen följde utskottet.

Pågående arbete

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att göra en allmän översyn av reglerna om adoption (dir. 2007:150). Behovet av åtgärder för att stärka barnperspektivet ska utredas liksom bl.a. frågor som gäller internationell adoption för sambor och samtycke till adoption.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 juli 2009.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen bör avvakta resultatet av det aviserade arbetet. Det finns enligt utskottets mening inte skäl att föreslå någon riksdagens åtgärd med anledning av motionerna C213 och C233. Motionsyrkandena bör avslås.

Av vad som redovisats ovan om gällande rätt framgår att den tidigare möjligheten att häva en adoption togs bort då någon skillnad inte ska göras mellan adoptivbarn och andra barn. Vad som anförs i motion C228 utgör, enligt utskottets mening, inte skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen för att få till stånd en förändring av gällande ordning. Riksdagen bör således avslå även detta motionsyrkande.

Behandling av adoptionsärenden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande som rör behandlingen av adoptionsärenden i domstol. Utskottet hänvisar till gällande ordning.

Jämför reservation 10 (s, v, mp).

Bakgrund

Om en kvinna, som är partner eller sambo med en annan kvinna, fått en behandling utförd enligt lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m., ska partnern eller sambon till den behandlade kvinnan enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken också anses som barnets förälder. Bestämmelsen gäller inte, såsom tidigare redovisats, barn som kommer till genom assisterad befruktning utanför tillämpningen av lagen om genetisk integritet m.m., dvs. i utländsk sjukvård eller i egen regi. I dessa fall ska alltså faderskapet fastställas. Om det är till fördel för barnet och övriga förutsättningar finns, kan ett gemensamt föräldraskap för det lesbiska paret åstadkommas genom adoption.

Beslut om tillstånd till adoption fattas av allmän domstol. Domstolen får ge sitt tillstånd endast om adoptionen är till fördel för barnet. Dessutom krävs att den som vill adoptera barnet har uppfostrat det eller vill uppfostra det eller att det annars med hänsyn till det personliga förhållandet mellan sökanden och barnet finns särskild anledning till adoptionen.

Motionen

I motion C283 föreslår Louise Malmström (s) att regeringen inför regler så att homosexuella par som ansöker om närståendeadoption får en likvärdig behandling i domstolen oavsett i vilken del av landet de bor.

Utskottets ställningstagande

Som redovisats fattas beslut om tillstånd till adoption av allmän domstol. En enhetlig rättstillämpning säkerställs, liksom på andra rättsområden, genom prejudicerande avgöranden. Dessa prejudikat är vägledande vid domstolarnas prövning av t.ex. adoptioner.

Vad som anförs i motion C283 utgör, enligt utskottets mening, inte skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen för att få till stånd en ändring av gällande ordning. Riksdagen bör således avslå motion C283.

18-årsgräns för tatuering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om förbud att utföra tatuering på barn. Utskottet hänvisar till gällande ordning.

Bakgrund

Den som har vårdnaden om ett barn har enligt 6 kap. 2 § andra stycket föräldrabalken ett ansvar för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov enligt 1 §, dvs. barnets rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran, blir tillgodosedda. Barnets vårdnadshavare svarar även för

att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till dess ålder, utveckling och övriga omständigheter samt ska bevaka att barnet får tillfredsställande försörjning och utbildning. I syfte att hindra att barnet orsakar skada för någon annan ska vårdnadshavaren vidare svara för att barnet står under uppsikt eller att andra lämpliga åtgärder vidtas.

Motionen

I motion C407 yrkar Carina Adolfsson Elgestam m.fl. (s) ett tillkännagivande om att det ska införas ett uttryckligt förbud att utföra tatuering på barn. Yrkandet tar sikte på ändringar i föräldrabalken.

Tidigare behandling

Socialutskottet har vid flera tillfällen avstyrkt motioner med yrkande om åtgärder mot tatuering av barn, senast våren 2007 i betänkande 2006/07: SoU8. Utskottet hänvisade då till utskottets inställning i sitt tidigare betänkande 2005/06:SoU17. I det betänkandet konstaterade socialutskottet att Konsumentombudsmannen i ett beslut från 2003 (KO 2003/41/2190) funnit att ett avtal om tatuering av en minderårig, utan vårdnadshavarens tillstånd, inte kan betraktas som en sedvanlig rättshandling som en minderårig kan utföra utan vårdnadshavarens samtycke och att Socialstyrelsen lämnat allmänna råd på området.

Mot denna bakgrund fann socialutskottet det inte nödvändigt med något initiativ från riksdagens sida. Motionerna avstyrktes. Riksdagen följde utskottet.

Information av Socialstyrelsen

Socialstyrelsen publicerade i december 2007 informationsbroschyren Piercing och tatuering – hälsorisker samt gällande lagar och regler.

I denna anges bl.a. att Socialstyrelsen i en skrivelse till Statens medicinska rådet uttalat att tatuering faller inom vårdnadshavarens bestämmanderätt. Om vårdnadshavaren inte gett sitt samtycke får en tatuering inte utföras, så länge barnet är omyndigt. Att barnet bedöms vara kompetent att förstå innebörden och konsekvenserna av ingreppet tar inte över vårdnadshavarens yttersta ansvar och skyldighet att bestämma om barnets personliga angelägenheter, ibland även mot barnets vilja i de fall barnets bästa kräver det.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har förståelse för den omtanke om unga som ligger bakom motionsyrkandet. Att lösa problemet med ändringar i föräldrabalken är emellertid, enligt utskottets mening, uteslutet.

Med det anförda finner utskottet inte skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen för att få till stånd en ändring av gällande ordning. Riksdagen bör således avslå motion C407.

Reservationer

1. Utvärdering av de nya vårdnadsreglerna, punkt 1 (v) av LiseLotte Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om utvärdering av de nya vårdnadsreglerna. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:C202 yrkande 1 och avslår motionerna 2007/08:C295 och 2007/08:C394.

Ställningstagande

Enligt min mening bör domstolarnas och socialtjänstens tillämpning av de nya vårdnadsreglerna utvärderas fortlöpande. En utvärdering är nödvändig för att man ska kunna ta ställning till om lagstiftarens intentioner med ändringarna uppfyllts, dvs. att det enskilda barnets bästa ska tillgodoses i domar och beslut om vårdnad, boende och umgänge. Utvärderingen får ha den inriktning som föreslås i motion C202 yrkande 1. Det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion C202 yrkande 1 och med avslag på motionerna C295 och C394, som sin mening ge regeringen till känna.

2. Beslutsfattandet vid gemensam vårdnad, punkt 3 (v) av LiseLotte Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om beslutsfattandet vid gemensam vårdnad. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:C202 yrkande 2.

Ställningstagande

Jag anser att ett barn måste få tillgång till hälso- och sjukvård och annan behandling även om vårdnadshavarna inte är överens om detta. Skulle det visa sig att barnet inte har något behov av behandling, kommer vårdgivaren inte att ge någon behandling. Det finns alltså inte någon risk att ett barn kommer att få vård som det inte behöver. Enligt min mening måste

regeringen snarast återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning som innebär att bestämmanderätten beträffande ett barns tillgång till hälso- och sjukvård samt stöd enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade ska tillkomma envar av vårdnadshavarna även om vårdnaden är gemensam.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion C202 yrkande 2, som sin mening ge regeringen till känna.

3. Fler än två vårdnadshavare, punkt 4 (v, mp)

av Jan Lindholm (mp) och LiseLotte Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om fler än två vårdnadshavare. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:So294 yrkande 22.

Ställningstagande

Många barn kommer till genom insemination mellan två homosexuella par, mellan en man och två kvinnor eller mellan en kvinna och två män. I sådana fall kan det finnas fler än två vuxna som betraktar sig som förälder till barnet. Det är dock bara två personer som kan vara vårdnadshavare. Liksom motionärerna anser vi att barnets bästa alltid ska vara avgörande. Ett sätt att förbättra barns skydd är att det införs en möjlighet för barn att ha fler än två vårdnadshavare. Vi anser att regeringen skyndsamt bör tillsätta en utredning för att överväga denna fråga.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion So294 yrkande 22, som sin mening ge regeringen till känna.

4. Umgänge med annan än biologisk förälder, punkt 5 (v)

av LiseLotte Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om umgänge med annan än biologisk förälder. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:C202 yrkande 10.

Ställningstagande

Många barn växer upp med flera s.k. sociala föräldrar. Det kan handla om barn vars biologiska föräldrar lever i samkönade relationer eller om barn vars biologiska föräldrar separerat. Liksom motionärerna anser jag att det är angeläget att alla barn har ett juridiskt skydd i lagstiftningen, oavsett i vilken typ av familjebildning barnet växer upp. Barn kan ha lika starka band till en social förälder som till en biologisk förälder. Därför föreslår jag att socialnämnden ges en uttrycklig skyldighet i föräldrabalken att väcka talan i domstol när det handlar om umgänge mellan ett barn och barnets sociala förälder. Jag anser därför att regeringen bör återkomma med förslag till sådana ändringar i lagstiftningen som innebär att ett barn som växer upp med flera sociala föräldrar har rätt till umgänge även med en icke-biologisk förälder.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion C202 yrkande 10, som sin mening ge regeringen till känna.

5. Stödperson vid umgänge, punkt 6 (v)

av LiseLotte Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om stödperson vid umgänge. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:C202 yrkande 9.

Ställningstagande

Liksom motionärerna är jag i huvudsak mycket nöjd med utredarens förslag i den del som behandlar umgängesstöd. Det är mycket viktigt att dagens hantering av umgänge med kontaktperson skärps upp och regleras i lag då det finns exempel på umgängesbeslut som fallit mellan stolarna på tingsrätt och socialnämnd. Det ska dock betonas att umgängesstöd under inga omständigheter får förordnas i fall där barnet riskerar att utsättas för övergrepp eller andra kränkningar av umgängesföräldern. Regeringen bör omgående framlägga nödvändiga lagförslag.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion C202 yrkande 9, som sin mening ge regeringen till känna.

6. Barnbalk, punkt 7 (v)

av LiseLotte Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om barnbalk. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:C202 yrkande 3 och 2007/08:So319 yrkande 3.

Ställningstagande

Jag anser liksom motionärerna att det nu är hög tid att införa en barnbalk. Trots det lagstiftningsarbete som har bedrivits under de senaste decennierna saknas alltså ett samlat regelsystem där barnets rätt står i fokus. I stället sätter lagstiftningen fortfarande föräldrarätten främst, vilket redan framgår av namnet på det centrala regelverket på området, föräldrabalken. I likhet med motionärerna anser jag att all relevant lagstiftning som rör barn ska samlas i en särskild barnbalk där barnets rätt sätts främst. Införandet av en barnbalk ligger helt i linje med FN:s konvention om barnets rättigheter. Mot denna bakgrund anser jag att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning om införande av en barnbalk.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion C202 yrkande 3 och So319 yrkande 3, som sin mening ge regeringen till känna.

7. Föräldrars underhållsskyldighet, punkt 8 (s)

av Carina Moberg (s), Christina Oskarsson (s), Hillevi Larsson (s), Gunnar Sandberg (s), Ameer Sachet (s) och Fredrik Lundh (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om föräldrars underhållsskyldighet. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:C351.

Ställningstagande

Enligt socialtjänstlagen har båda föräldrarna ansvaret att ombesörja försörjningen för sitt barn fram till 20 års ålder, men i praktiken gäller det inte alla föräldrar. För de familjer där en av föräldrarna betalar underhåll är underhållet i huvudsak kopplat till att barnet går i skolan. Om en ung människa av olika skäl hoppar av gymnasiet mister han eller hon också en del av sin försörjning under övergångstiden mellan utbildning och jobb. Då vilar hela det ekonomiska ansvaret på den förälder som har barnet boende

hos sig. Särskilt utsatta är ensamstående kvinnor som oftast drabbas av att bli ensamförsörjare av unga. För denna grupp unga är ofta vägen till en egenförsörjning ganska lång och beroendet av underhållsbidraget stort. För att förstärka och förtydliga föräldrarnas gemensamma ekonomiska ansvar bör regeringen ta initiativ till att se över lagstiftningen i denna del. Det borde vara rimligt att det gemensamma ansvaret varar under hela uppväxten och inte bara är kopplat till skolgången.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion C351, som sin mening ge regeringen till känna.

8. Föräldraskap vid assisterad befruktning, punkt 10 (s, mp)

av Carina Moberg (s), Christina Oskarsson (s), Hillevi Larsson (s), Gunnar Sandberg (s), Ameer Sachet (s), Jan Lindholm (mp) och Fredrik Lundh (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om föräldraskap vid assisterad befruktning. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:So335 yrkandena 21 och 22 samt bifaller delvis motion 2007/08:So335 yrkande 24.

Enligt vår uppfattning bör föräldraskapet vid assisterad befruktning med donerade ägg och spermier regleras på samma sätt för samkönade par som för olikkönade par. I utredningsbetänkande Föräldraskap vid assisterad befruktning (SOU 2007:3) föreslås att den kvinna som är moderns registrerade partner automatiskt ska anses vara barnets förälder, en föräldraskaps-presumtion motsvarande den nuvarande faderskapspresumtionen. Bestämmelserna om föräldraskap för en kvinna föreslås också omfatta assisterad befruktning som skett utomlands och insemination i egen regi. Är modern sambo med en kvinna föreslås att föräldraskapet för moderns sambo ska fastställas genom bekräftelse eller dom på samma sätt som sker i dag när barnet tillkommit genom assisterad befruktning som skett inom svensk hälso- och sjukvård. Förslaget innebär att det inte längre ska fastställas något faderskap i dessa fall. Därutöver bör, enligt vår mening, barnet ha rätt att, när det har uppnått tillräcklig mognad, få del av de uppgifter om givaren som finns tillgängliga.

Vi välkomnar utredningens förslag och anser att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med de nödvändiga lagförslag som krävs. Vad därefter gäller frågan om det bör införas möjligheter för en man som donerat sperma för assisterad befruktning av en kvinna att bekräfta faderskapet till barnet anser vi att regeringen bör överväga denna fråga i samband med beredningen av utredningsbetänkande SOU 2007:3.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion So335 yrkandena 21 och 22 samt med delvis bifall till motion So335 yrkande 24, som sin mening ge regeringen till känna.

9. Föräldraskap vid assisterad befruktning, punkt 10 (v)

av LiseLotte Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om föräldraskap vid assisterad befruktning. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:So335 yrkandena 21, 22 och 24.

Liksom motionärerna anser jag att föräldraskapet vid assisterad befruktning med donerade ägg och spermier bör regleras på samma sätt för samkönade par som för olikkönade par. I utredningsbetänkande Föräldraskap vid assisterad befruktning (SOU 2007:3) föreslås att den kvinna som är moderns registrerade partner automatiskt ska anses vara barnets förälder, en föräldraskapspresumtion motsvarande den nuvarande faderskapspresumtionen. Bestämmelserna om föräldraskap för en kvinna föreslås också omfatta assisterad befruktning som skett utomlands och insemination i egen regi. Är modern sambo med en kvinna föreslås att föräldraskapet för moderns sambo ska fastställas genom bekräftelse eller dom på samma sätt som sker i dag när barnet tillkommit genom assisterad befruktning som skett inom svensk hälso- och sjukvård. Förslaget innebär att det inte längre ska fastställas något faderskap i dessa fall. Utredningens förslag ligger i linje med motionsönskemålen och jag anser att regeringen snarast ska återkomma till riksdagen med lagförslag som genomför utredningens förslag.

Jag anser att det bör införas en möjlighet för en man som donerat sperma för assisterad befruktning av en kvinna vid allmänt sjukhus att bekräfta faderskapet till barnet. Donation av sperma är ofta den enda möjligheten för många homosexuella män att bli far till ett barn. En sådan möjlighet bereder även väg för att fler inseminationer kan genomföras under medicinskt kontrollerade former. Det får ankomma på regeringen att utarbeta de lagförslag som krävs och återkomma till riksdagen.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion So335 yrkandena 21, 22 och 24, som sin mening ge regeringen till känna.

10. Behandling av adoptionsärenden, punkt 12 (s, v, mp)

av Carina Moberg (s), Christina Oskarsson (s), Hillevi Larsson (s), Gunnar Sandberg (s), Ameer Sachet (s), Jan Lindholm (mp), Fredrik Lundh (s) och LiseLotte Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:C283.

Vi delar motionärens uppfattning om att det inte kan vara rimligt att ett barns rätt till en adoptivförälder beror på var i landet man bor. Med anledning av detta bör nationella regler införas så att homosexuella par som ansöker om närståendeadoption får en likvärdig behandling av tingsrätten oavsett i vilken del av landet de bor. Det får ankomma på regeringen att lägga fram de lagförslag som krävs.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion C283 som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilda yttranden

1. Utvärdering av de nya vårdnadsreglerna, punkt 1 (s)

Carina Moberg (s), Christina Oskarsson (s), Hillevi Larsson (s),
Gunnar Sandberg (s), Ameer Sachet (s) och Fredrik Lundh (s) anför:

Vi vill, liksom motionärerna i motion C202 yrkande 1, framhålla att behovet av en utvärdering av domstolarnas och socialtjänstens tillämpning av de nya vårdnadsreglerna är mycket angelägen. En utvärdering är nödvändig för att man ska kunna ta ställning till om lagstiftarens intentioner med ändringarna uppfyllts, dvs. att det enskilda barnets bästa ska tillgodoses i domar och beslut om vårdnad, boende och umgänge.

Med hänsyn till att regeringen uppgett att den kommer att följa utvecklingen kontinuerligt så att lagstiftningen tillämpas på avsett sätt och vid behov återkomma till riksdagen, har vi dock valt att inte avge någon reservation.

2. Beslutsfattandet vid gemensam vårdnad, punkt 3 (s)

Carina Moberg (s), Christina Oskarsson (s), Hillevi Larsson (s),
Gunnar Sandberg (s), Ameer Sachet (s) och Fredrik Lundh (s) anför:

Liksom motionärerna i C202 yrkande 2 anser vi att det är viktigt att ett barn måste få tillgång till hälso- och sjukvård och annan behandling även om vårdnadshavarna inte är överens om detta.

Med hänsyn till att regeringen uppgett att den planerar att lägga fram en proposition under hösten 2008 som behandlar frågan om beslutanderätt vid gemensam vårdnad har vi valt att inte avge någon reservation. Vi kommer dock att med stort intresse granska förslaget när det kommer och därefter återkomma med egna förslag om det finns skäl för det.

3. Adoption, punkt 11 (s)

Carina Moberg (s), Christina Oskarsson (s), Hillevi Larsson (s),
Gunnar Sandberg (s), Ameer Sachet (s) och Fredrik Lundh (s) anför:

Enligt vår mening är den svenska adoptionslagstiftningen omodern och en översyn har länge planerats. Vi anser, liksom motionären i C213, att ett antal frågor i adoptionslagstiftningen bör bli föremål för närmare överväganden. Regeringen bör alltså, enligt vår mening, tillsätta en utredning för att göra en allmän översyn av adoptionslagstiftningen.

Med hänsyn till att regeringen gett en särskild utredare i uppdrag att göra en allmän översyn av reglerna om adoption (dir. 2007:150) har vi valt att inte avge någon reservation. Vi kommer dock att med stort intresse granska utredningsbetänkandet när det kommer och därefter återkomma med egna förslag om det finns skäl för det.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007

2007/08:C202 av Lars Ohly m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska utvärdera socialtjänstens och domstolarnas tillämpning av de nya vårdnadsreglerna.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagstiftning enligt vad som anförs i motionen om att en av vårdnads-havarna efter domstolsbeslut kan få självständig bestämmanderätt när det gäller ett barns tillgång till hälso- och sjukvård, tandvård, stöd enligt SoL och LSS samt barnets skolgång och skolbarnsomsorg.
3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagstiftning enligt vad som anförs i motionen om att all relevant lagstiftning som rör barn samlas i en barnbalk.
9. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagstiftning enligt vad som anförs i motionen om att strama upp hanteringen av och lagreglera beslut om stödperson vid umgänge.
10. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagstiftning enligt vad som anförs i motionen om att det barn som växer upp med flera sociala föräldrar har rätt till umgänge även med en icke-biologisk förälder.

2007/08:C213 av Kerstin Lundgren (c):

Riksdagen begär att regeringen ser över adoptionslagstiftningen för att bl.a. lägga fram förslag till sådan ändring i föräldrabalken att ogifta sammanboende tillåts adoptera på samma villkor som övriga.

2007/08:C215 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att talerätten om hävande av faderskap, för såväl efterlevande maka som mannens arvingar, bör ses över.

2007/08:C228 av Agneta Berliner (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda möjligheten att häva adoption om adoptivförälder blivit dömd för sexuellt övergrepp på sitt adoptivbarn.

2007/08:C233 av Jan Ericson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att dagens regelsystem för blivande adoptivföräldrar ses över och förenklas.

2007/08:C283 av Louise Malmström (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa nationella regler för närståendeadoption så att homosexuella par som ansöker får en likvärdig behandling av tingsrätten oavsett var i landet de bor.

2007/08:C295 av Solveig Zander (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en uppföljning av föräldrabalken, utifrån de förändringar som trädde i kraft 2006-07-01, med utgångspunkt i pappa-barn-perspektivet.

2007/08:C351 av Yilmaz Kerimo (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förstärka det gemensamma ekonomiska ansvaret för barn upp till 20 år.

2007/08:C394 av Fredrik Schulte (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av nya vårdnadsregler.

2007/08:C407 av Carina Adolfsson Elgestam m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tatuering av minderåriga.

2007/08:So294 av Helena Leander m.fl. (mp):

22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning med uppgift att se över föräldrabalken så att barn kan ha fler än två vårdnadshavare.

2007/08:So319 av Kerstin Engle (s):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheterna att införa de lagändringar som krävs för att införliva Europeiska konventionen om utövandet av barns rättigheter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheterna att inrätta en barnbalk.

2007/08:So335 av Lars Ohly m.fl. (v):

21. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i 1 kap. 1 § föräldrabalken som innebär att en moderskapspresumtion ska gälla i de fall där en lesbisk kvinna som lever i registrerat partnerskap genomgår assisterad befruktning vid allmänt sjukhus eller insemineras genom privat försorg.
22. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i 1 kap. 4 § föräldrabalken som innebär att en moderskapsbekräftelse ska gälla i de fall där en lesbisk kvinna som lever i ett samboförhållande genomgår assisterad befruktning utanför allmänt sjukhus eller insemineras genom privat försorg.
24. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i föräldrabalken som innebär att den man som donerat sin sperma för assisterad befruktning av en kvinna får möjlighet att bekräfta faderskapet till barnet.